

УО «Алматы Менеджмент Университет»

ALMA
ALMATY MANAGEMENT
UNIVERSITY

i-START

**«Инновационное предпринимательство:
перезагрузка 3.0»**

**Сборник материалов
ежегодной научно-практической
конференции студентов и магистрантов
14 апреля 2017**

Алматы, 2017

УО «Алматы Менеджмент Университет»

i-START
**«Инновационное предпринимательство:
перезагрузка 3.0»**

Сборник материалов ежегодной научно-практической конференции
студентов и магистрантов
14 апреля 2017

Алматы, 2017

УДК 005.511 (063)
ББК 05.290-93
I 10

Редакционная коллегия

<i>Мырзакожа Д.А.</i>	д.х.н., директор управления стратегического планирования и исследований
<i>Укибаев Д.К.</i>	редактор журнала Центра научных исследований
<i>Ибжарова Ш.А.</i>	к.ф.н., доцент кафедры «Информационные технологии и общеобразовательные дисциплины»
<i>Арын Ә.А.</i>	магистр экономических наук, зав. кафедрой «Финансы, учет и аудит»
<i>Абдуллин Р.Ж.</i>	магистр экономических наук, старший преподаватель кафедры «Финансы, учет и аудит»
<i>Еспергенова Л.Р.</i>	к.э.н., доцент кафедры «Финансы, учет и аудит»
<i>Мукушев А.Б.</i>	магистр экономических наук, старший преподаватель кафедры «Финансы, учет и аудит»
<i>Дауренбекова К.С.</i>	магистр экономических наук, старший преподаватель кафедры «Экономика и сервис»
<i>Ордабаева А.Б.</i>	магистр юридических наук, старший преподаватель кафедры «Государственная и общественная политика и право»
<i>Өмірсерік О.</i>	магистр экономических наук, старший преподаватель кафедры «Менеджмент и маркетинг»
<i>Сәуірбаева Ә.Т.</i>	главный специалист Центра научных исследований, секретарь Оргкомитета

I 10 i-START «Инновационное предпринимательство: перезагрузка 3.0» Сб. мат. ежегод. науч.-прак. конф. студ. и магистран., 14 апреля 2017 г. – Алматы: Алматы Менеджмент Университет, 2017 – 519 с.

ISBN: 978-601-7470-72-2

Все статьи прошли проверку в системе Антиплагиат.ру (уникальность текста не ниже 70%).

УДК 005.511 (063)
ББК 05.290-93

ISBN: 978-601-7470-72-2

© Алматы Менеджмент Университет, 2017

СЕКЦИЯ 1

Менеджмент және маркетинг: сын-тегеуріндер мен мүмкіндіктер

Менеджмент и маркетинг: новые вызовы и возможности

Management and marketing: new challenges and opportunities

1	Ibray Adilzhan, Mukhametaliyeva Zarina <i>Teamwork and corporate social responsibility</i>	11
2	Абдыкалыкова Гаухар Даулетовна <i>Роль персонального брендинга в цифровом пространстве</i>	14
3	Агапитов Роман Алексеевич <i>Theories of leadership and motivation: interdependence and significance</i>	20
4	Амрекулова Алмагуль Утеулиевна <i>Роль фандрайзинга в деятельности некоммерческих организаций</i>	24
5	Аскарбекова Майра Саматовна <i>Система управления качеством продукции в условиях конкурентной среды</i>	26
6	Асхарова Салтанат Бауыржановна <i>«Сарафанное радио» как самый эффективный вид маркетинга</i>	29
7	Батырхан Назерке Берікқызы <i>Управление инклюзивным образованием в Республике Казахстан</i>	32
8	Бахытжанова Мадина Оразбековна <i>Қазіргі жағдайдағы кәсіпкерлік құрылымның негізгі мәселелері мен тұрақты дамудың жолдары</i>	35
9	Бахытжанова Мадина Оразбековна <i>Антикризисный менеджмент в международном бизнесе</i>	38
10	Брыткова Светлана Николаевна <i>Специфика и методика оценки прогнозирования структурных сдвигов в экономике региона</i>	40
11	Гукова Елена Арсеновна <i>Регулирование рынка образовательных услуг в сфере высшего образования</i>	44
12	Диканская Арина Сергеевна <i>Маркетинговые исследования качества медицинских услуг ТОО «Город Здоровья»</i>	47
13	Жақұпбекова Анель Булатовна <i>Нейромаркетинг как метод увеличения продаж</i>	51
14	Игрунов Константин Константинович <i>Применение реинжиниринга бизнес-процессов при разработке стратегии управления организацией</i>	54
15	Калымбетова Асель Атеповна <i>Стратегическое и тактическое управление: теоретические аспекты</i>	58
16	Камилова Карина Вельяновна <i>Актуальность использования решетки ГРИД для определения стиля руководства в менеджменте</i>	61
17	Караева Айсулу Бейректасовна, Ли Михаил Игоревич <i>Геймификация как эффективный метод управления сотрудниками</i>	64
18	Касымжанов Касымжан Эдуардулы <i>Организация и этапы персональных продаж</i>	67
19	Ким Наталья Эдуардовна <i>Влияние методологии Scrum и Kanban на управление проектами и персоналом</i>	70
20	Корнев Владимир Вячеславович <i>Твиты государственных служащих: обзор, классификация и проблемы</i>	75
21	Куралбаева Аксана Титовқызы <i>Суықтық және маңызы стратегиясының басқаруымен адамгершілік ресурстары</i>	79

22	Маманова Бота, Ким Даниил, Хамраев Шамиль <i>Краткое руководство нахождения себя</i>	82
23	Молчанов Владимир Сергеевич <i>Маркетинг эмоций</i>	84
24	Мукажанов Кайдар Кайратович <i>Modern problems of retaining talented employees in the companies</i>	88
25	Мұхатаева Бану Каип-Рахманқызы <i>Новые маркетинговые инструменты в казахстанской индустрии гостеприимства</i>	92
26	Новичкова Валерия Александровна <i>Управление автотранспортной сферой на основе механизма ГЧП</i>	95
27	Нұрғалиев Әлімжан Нұрланұлы <i>Маркетинг на рынке сертификации</i>	99
28	Ordabekov Anuar <i>Economic efficient of cloud computing</i>	102
29	Өтебәлі Нұргүл Бекенқызы <i>Психология конкуренции</i>	105
30	Өтебәлі Нұргүл Бекенқызы <i>Исследование конкуренции рынка технологических оборудований на примере ТОО «КазТехПром-Сервис»</i>	107
31	Панасевич Татьяна Сергеевна <i>Особенности продвижения товаров на рынке b-2-b в Казахстане</i>	114
32	Рысбекова Айым Чингизқызы <i>Criteria for corporate culture</i>	117
33	Сариева Раушан Азирамановна <i>Теоретические основы развития рынка маркетинговых коммуникаций</i>	121
34	Сарыстанова Динара Әлжанқызы <i>Развитие системы управления качеством и обеспечение ее конкурентоспособности на примере гостиницы «Казахстан»</i>	124
35	Суртай Асель Ануарқызы <i>Исследование маркетинговой деятельности сети интернет школы «4WEB»</i>	130
36	Тулинова Виктория Викторовна <i>Перспективы развития черной металлургии на основе внедрения инновационных технологий производства высококачественного сырья</i>	135
37	Шакиева Юлиана <i>Организационные формы маркетинговых исследований</i>	139

СЕКЦИЯ 2

Белгісіздік жағдайындағы қаржы және бухгалтерлік есеп: мүмкіндіктер мен тәуекелдер Finances and accounting in conditions of uncertainty: opportunities and risks

Finance and accounting in conditions of uncertainty: opportunities and risks

1	Акдулеуов Торехан Онгарович <i>Местные бюджеты в развитии регионов</i>	141
2	Арыстан Айжан <i>Қазақстан Республикасында адами капиталды қаржыландырудың кейбір мәселелері</i>	145
3	Асканбаев Ганибет Ерболатович <i>Анализ формирования оптимального портфеля АО «ЕНПФ»</i>	148
4	Ахмадиев Серик Тыныбекович <i>Использование модели Блэка-Шоулза в расчете временной цены опциона</i>	151
5	Бақберген Жадра Жомартқызы <i>Инвестиционная привлекательность Казахстана</i>	156
6	Бимуратов Ерлан Айханұлы <i>Совершенствование управления собственным капиталом АО «Цеснабанк»</i>	158

7	Бирмагамбетова Юлия Талгатовна, Дудуева Марьям Мухтаровна <i>Инструменты и методы анализа финансовой отчетности</i>	162
8	Бирмагамбетова Юлия Талгатовна <i>Провизии банков</i>	167
9	Давыдова Валентина <i>Сущность финансовой стратегии компании</i>	170
10	Давыдова Валентина <i>Виды финансовых стратегий компаний</i>	174
11	Дарменов Азат Женисович <i>Аналитические системы стратегического управления в банковской сфере</i>	178
12	Дарменов Азат Женисович <i>Системы ERP (Enterprise Resource Planning) в банках</i>	182
13	Джумаканова Диана Мержановна <i>Мониторинг депозитного портфеля и его совершенствование</i>	185
14	Еденова Диана Сартаевна <i>Необходимость оценки стоимости компаний и анализ состояния казахстанского рынка оценки</i>	190
15	Есалиева Назия Даулетқызы <i>Методы анализа финансовой устойчивости предприятия</i>	194
16	Әпеш Ержан Сағатқанұлы <i>МСФО 9 – новый вызов для банковского сектора Казахстана</i>	197
17	Жаксагулова Гаухар Куанышевна <i>Безусловный базовый доход: проблематика введения безусловного базового дохода в Казахстане</i>	201
18	Жарылқаған Балауса Жасаралқызы, Қашаған Маржан Амангелдіқызы <i>Қазақстан Республикасының инвестициялық климаты</i>	203
19	Жұман Аяулым Елтанқызы, Мамырхан Жансая Абатқызы <i>Кәсіпорын басқару есебіндегі база белгілеудің кейбір әдістері</i>	207
20	Зикаева Гульбостан Гайратовна <i>Оценка финансовой устойчивости банка второго уровня (на примере АО «АТФБанк»)</i>	210
21	Коновалова Александра Анатольевна <i>Консолидированная финансовая отчетность</i>	214
22	Қадырбергенова Айгерім Әсетқызы <i>Организация системы риск-менеджмента в банке второго уровня</i>	218
23	Лунина Татьяна Юрьевна <i>Анализ текущего состояния и перспективы развития малого и среднего предпринимательства в Республике Казахстан</i>	220
24	Мусина Куралай Аскаровна, Бегембетова Айсулу Абайқызы <i>Финансовая отчетность - инструментарий оценки деятельности организации</i>	226
25	Нұрділда Мөлдір Мақсұтқызы, Әбілмәжін Диана Нұрғанатқызы <i>Белгісіздік және тәуекелділік жағдайында басқарушылық шешімдер қабылдау: басқару есебінің көзқарасы</i>	228
26	Садықов Сержан Балтабаевич <i>Базель III: проблемы внедрения в банковской системе Казахстана</i>	231
27	Сейткасимов Санжар Нұрланұлы <i>Анализ факторов, влияющих на инфляцию в РК</i>	234
28	Сейдахметова Клара Кажнахметовна <i>Эффективность деятельности банков второго уровня в Казахстане</i>	238
29	Сулейменова Назия Кенесарыевна <i>Анализ рынка страхования и перестрахования Республики Казахстан</i>	242
30	Сұртай Лязиза Мамытпекқызы <i>Формирование стратегии деятельности кредитной организации</i>	248
31	Тазетдинова Зифа Фуатовна <i>Анализ рисков влияющих на платежеспособность (на примере производственной компании)</i>	252

32	Таирова Мехрибанум Аманжановна <i>Выбор параметров для теста на адекватность резервов по аннуитетам страхования работника от несчастных случаев при исполнении им трудовых (служебных) обязанностей</i>	258
33	Талканбай Кәмілә Хабәдийқызы <i>Preconditions of development of financial management in the Republic of Kazakhstan and its main problems</i>	262
34	Темербекова Гаухар Жаныбековна <i>Внешний долг и особенности функционирования финансовой системы Республики Казахстан</i>	266
35	Туспекова Асия Бакытжановна <i>Пути финансового оздоровления и предотвращения банкротства предприятий</i>	270
36	Усманов Эмиль Фархатович <i>Формирование и оптимизация капитала компании в условиях неопределенности</i>	273
37	Фролова Марина Олеговна, Сулейменов Амирлан Сабитович <i>Совершенствование управления дебиторской задолженностью в РК</i>	276
38	Хан Анастасия Владимировна <i>Анализ внешних источников финансирования компании</i>	279
39	Хасен Айғаным Алибековна, Абдильдина Айжан Айдарқызы <i>Анализ финансового положения компании</i>	283
40	Хисамутдинова Дания, Ермак Полина <i>Налог на загрязнение природной среды</i>	286
41	Читилов Ридван Махмудович <i>Анализ основных экономических показателей ТОО «RIV UNION»</i>	291
42	Шаймардинова Данагүл Бауыржанқызы, Бужукова Айсулу Маратқызы <i>Қазақстанның банк секторындағы жұтылу мен қосылу мәселелері</i>	294

СЕКЦИЯ 3

Қызмет көрсету экономикасын дамыту: негізгі басымдықтары

Развитие сервисной экономики: ключевые приоритеты

Development of service economy: key priorities

1	Алқожаев Асет Асқатұлы <i>Развитие социального предпринимательства в индустриальном гостеприимстве</i>	297
2	Бағдатова Дария Асфандияровна <i>Основные тренды развития гостиничного бизнеса г. Алматы</i>	299
3	Ваничкина Татьяна Андреевна, Бодаубаева Гульмира Ахановна <i>Механизмы взаимодействия функционирования индустриально-логистических парков в сети транспортных коридоров</i>	303
4	Жусип Жансая Муратқызы <i>Современные тенденции развития кредитного рынка РК</i>	306
5	Ивлева Ольга Витальевна <i>Организация цепей поставок на предприятии</i>	310
6	Каламбаева Асель Бейсенбекқызы <i>Тенденции привлечения инвестиций в мире</i>	313
7	Касен-теги Нургуль Кадырбекқызы <i>Логистика управление знаниями на примере образовательных учреждений Республики Казахстан</i>	316
8	Манасова Айжан Эркиновна <i>Пути повышения конкурентоспособности логистических услуг транспортной компании</i>	320
9	Масимханова Назым Кажмуратовна <i>Индустриализация как фактор обеспечения конкурентоспособности экономики</i>	323
10	Махамбетов Мәди Саутұлы <i>Развитие логистических потоков в системе городского пассажирского транспорта мегаполисов Казахстана</i>	326

11	Ни Артур Александрович <i>Эффективные стратегии управления запасами</i>	329
12	Нукетаева Мадина Муратовна, Баймухамбетова Тамила Женисовна <i>Подходы к снижению логистических затрат в складской деятельности</i>	332
13	Нұрбаева Мөлдір Сақабайқызы <i>Особенности рынка труда как экономической категории</i>	334
14	Нұрбаева Мөлдір Сақабайқызы <i>Регулирование трудовых отношений: некоторые вопросы</i>	338
15	Соломина Вероника Николаевна <i>Перспективы развития молочного рынка в Казахстане</i>	343

СЕКЦИЯ 4

Мемлекет, саясат және құқық Государство, политика и право State, politics and law

1	Абдуллина Салтанат Ришатовна <i>О недостойных наследниках</i>	347
2	Абылкасымова Мадина Абылкасымовна <i>Трудовая деятельность иностранных граждан РК</i>	350
3	Агибаев Алишер Талгатулы <i>Предложения по присоединению и ратификации Республикой Казахстан конвенции ООН о договорах международной купли-продажи товаров 1980 г.</i>	352
4	Айгараев Султан Арманұлы <i>Прокурорский надзор за соблюдением прав и свобод человека и гражданина, интересов юридических лиц и государства</i>	354
5	Айтканов Алибек Жанатович <i>Становление органов прокуратуры в Казахстане</i>	356
6	Акенов Темирлан Серикович <i>Вызовы и угрозы безопасности стран Центральной Азии на современном этапе</i>	358
7	Алдасүгір Мыңжан Біржанұлы <i>Мемлекеттің мәдени-экономикалық даму бағыттарының бірі – интеллектуалдық меншік құқығын қорғау</i>	360
8	Алмат Гульдария Ерикқызы <i>Сотрудничество Казахстана и ОБСЕ в вопросах противодействия незаконной миграции (инициативы Казахстана)</i>	363
9	Амин Инкар Хан <i>Экономическая структура Республики Казахстан</i>	365
10	Апсенбетова Сабина Сабитовна <i>Проблемы социальной политики Казахстана и пути их решения</i>	367
11	Akhan Diana Esetkyzy <i>Eurasian Economic Union: expectations and reality</i>	369
12	Ахметова Лаура Шеризатовна <i>Особенности разработки социальных PR проектов</i>	371
13	Berdesh Assel Muratovna <i>Fight against HIV in Kazakhstan</i>	373
14	Бовшис Кристина Валерьевна <i>Служба связей с общественностью и ее влияние на деятельность организации</i>	375
15	Васихан Жанторе Жасуланұлы <i>региональные отношения Казахстана и Китая</i>	377
16	Гапченко Борис Владимирович <i>Уголовная ответственность за акт терроризма</i>	379
17	Георгиади Селина Эдуардовна <i>Имидж коммерческой организации</i>	381

18	Гоношилова Ксения Артуровна <i>Имидж в PR-деятельности: важность внутреннего имиджа в компании</i>	383
19	Дамирова Ж.С. <i>Религиозные особенности Казахстана</i>	385
20	Дінмұхамед Сұнқар <i>Расследование уголовных дел, связанных с незаконным оборотом наркотических средств</i>	387
21	Есеншораева Алина Муратовна <i>Развития транспортной системы Республики Казахстан</i>	390
22	Жагипарова Алена Бердиевна <i>Основы сегментирования</i>	392
23	Жакежанов Руслан Уланович <i>Ценность защиты гражданских прав в современной системе права</i>	394
24	Жандосов Торехан Мухитулы <i>Налоговое регулирование в Республике Казахстан</i>	396
25	Жантелуов Абай <i>Проблема утилизации, переработки отходов и способы ее решения</i>	398
26	Zeinullina Zhansaya Azamatovna <i>Outlook towards the confines and prospects of the grain transportation and it`s crucial expressed concern in the development</i>	400
27	Ивнева Анна Сергеевна <i>Влияние ДАИШ на страны Центральной Азии</i>	402
28	Избасарова Ситора Асфандияровна <i>Актуальность использования и применения различных PR-технологий в проектной деятельности компании</i>	404
29	Имрамзиева Зарина Ялкуновна <i>Современное состояние социально-экономического развития регионов Республики Казахстан</i>	406
30	Кабыкен Айшолпан Маликовна <i>Стороны: понятия, процессуальные права и обязанности</i>	408
31	Каиырханова Айгерим Сериковна <i>Региональные тенденции развития делового туризма в Казахстане</i>	410
32	Кайрат Диара Кайраткызы <i>Инвестиционная политика Казахстана</i>	412
33	Кайырбек Нурлан Кайырбекулы <i>Дискреционные полномочия прокурора в новом уголовно-процессуальном законе</i>	414
34	Капарова Асель Кеменгеркызы <i>PR в антикризисных коммуникациях</i>	416
35	Капесова Айгерим Канатовна <i>Вклад научно-производственного предприятия «Интеррин» в развитие взрывного дела в Республике Казахстан</i>	418
36	Керимбаева Камила <i>Адвокат в гражданском процессе, его процессуальное положение</i>	420
37	Куланбаева Шахизада Армановна <i>Реализация государственной молодежной политики города Алматы: анализ некоторых статических данных</i>	422
38	Ли Виктория Болинъевна <i>Средства массовой информации и связь с общественностью</i>	424
39	Макина Асем Акпанкызы <i>Влияние системы PR на успешную деятельность компании</i>	426
40	Мамаева Айгерим Ермековна <i>Новшества института саморегулирования в РК</i>	428
41	Миняйлов Максим Владимирович <i>Банковский счет и безналичные переводы</i>	431

42	Мукеев Султан Айдынулы <i>Экономический пояс Шелкового Пути: риски для государств Центральной Азии</i>	433
	Немцова А.	
43	<i>Новые проекты в Caspian University, взгляд на новые модели обучения: проблемы и перспективы</i>	435
44	Нургалиева Айгерим Муратовна <i>Инструменты PR в формировании имиджа организации</i>	437
45	Олжабаев Дастан Ерикович <i>Особенности PR-технологий в коммерческой сфере</i>	439
46	Orazbekov Khantemir Zhasulanuly <i>One way and one belt</i>	441
47	Оспанов Аят <i>Уголовная ответственность за взяточничество: вопросы квалификации и наказания</i>	443
48	Розуева Мадина Бахтияровна <i>Взаимосвязь между ростом миграции и экономической активности города Алматы</i>	445
49	Рысбекова Айымбиби Тореханқызы <i>Потенциальные угрозы региональной стабильности Казахстана</i>	447
50	Сәкен Гүлгүл Саміғоллақызы <i>Современное состояние трубопроводной инфраструктуры Республики Казахстан</i>	449
51	Самбет Алишер Қайсарұлы <i>Ответственность – основополагающая категория договорных отношений</i>	452
52	Судейменова Сауле Серикбайқызы <i>Воздействие PR на имидж страховой компании</i>	455
53	Таиров Амирлан Ерланович <i>Факторы, влияющие на подростковую преступность в Алматы</i>	457
54	Татишева Малика Бауржановна <i>Денежная система Республики Казахстан</i>	459
55	Токушева Алима Канатовна <i>Гражданско-правовой договор в механизме регулирования товарно-денежных отношений</i>	461
56	Тубыш Нариман Казизович <i>Сертификация как механизм улучшения качества продукции</i>	463
57	Турдиева Зухра Курвановна <i>Правовой режим имущества супругов</i>	465
58	Утембаева Алтынай Акимбайқызы <i>Организация и проведение выставок и ярмарок в деятельности по связям с общественностью в производственных структурах</i>	467
59	Фролова Марина Олеговна <i>Совершенствование механизмов корпоративной деятельности и управления холдингами в Казахстане</i>	469
60	Khissameddinov Eldar Timurovich <i>The nature and specificity of contemporary integration processes in the world</i>	471
61	Холоша Наталья Игоревна <i>SMM в деятельности связей с общественностью</i>	473
62	Черепанова Екатерина Владимировна, Шустова Дарья Андреевна <i>Факторы, влияющие на радикализацию и экстремизацию в Казахстане</i>	475

СЕКЦИЯ 5

Жаратылыстану және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері Актуальные вопросы естественных и гуманитарных наук Topical issues of natural sciences and humanities

1	Ametova Aiman Bekovna <i>Kazakhstan on the path to sustainable development</i>	477
2	Ахмадиева Баян Айтжанқызы <i>Актуальность смежных прав в музыкальной индустрии</i>	480
3	Достанбаев Саги Талгатулы, Ташенов Аслан Магаунияұлы <i>Жетімдер тағдыры</i>	482
4	Жамалбек Анар Болатқызы <i>Кастийский регион как арена геополитических интересов США и КНР: обзор исследовательских проблем</i>	484
5	Зайнилова Индира <i>Музеи Узбекистана как центр мирового туризма</i>	487
6	Италиева Айжан Айтқалиқызы <i>Бисенов Бактығали – врач, патриот, член партии «Алаш» (1889-1937)</i>	490
7	Қалиева Гүлжайна <i>Государственные символы Республики Казахстан (XX-XI вв.)</i>	493
8	Мурзағалиев Данияр <i>«Обыкновенный фашизм»: история и современность (статья-рецензия на документальный фильм М.Ромма)</i>	497
9	Түсіпбек Сағындық Бейімбетұлы <i>AR технологиясының мобильді қосымшалар құрудағы мүмкіндігі</i>	500
10	Сарманбай Шерхан Ержанұлы <i>Виды интеллекта и их влияние на жизнь человека</i>	504

СЕКЦИЯ 6-7

Кәсіпкерлік және технологияны коммерцияландыру / Кәсіпкерлікті дамытуда инновациялардың рөлі Предпринимательство и коммерциализация технологии / Роль инноваций в развитии предпринимательства Entrepreneurship and technology commercialization / The role of innovation in entrepreneurship

1	Иманғалиев Эрик <i>Проблема ливневых каналов открытого типа и способ его решения с применением вторичного сырья</i>	506
2	Кемпрек Ерболат Бауыржанұлы <i>Финансовое обеспечение человеческого капитала</i>	508
3	Кемпрек Ерболат Бауыржанұлы <i>Человеческий капитал, оценка и параметры</i>	510
4	Логунова Александра Евгеньевна <i>The use of project management for development of entrepreneurship</i>	513
5	Шпильков Николай Владиславович <i>Оценка инновационной активности компании</i>	515

БЕЛГІСІЗДІК ЖӘНЕ ТӘУЕКЕЛДІЛІК ЖАҒДАЙЫНДА БАСҚАРУШЫЛЫҚ ШЕШІМДЕР ҚАБЫЛДАУ: БАСҚАРУ ЕСЕБІНІҢ КӨЗҚАРАСЫ

Нүрділда М.М., Әбілмәжін Д.Н.

Алматы Менеджмент Университеті, «Есеп және аудит», 3-курс, Алматы қ.
Ғылыми жетекшісі: Мархаева Б.А., э.ғ.д., профессор

Адам қызметінің кез келген түрінің ең маңызды бөлігі ықтималдық белгісіздік жағдайында шешім қабылдаумен байланысты. Әрбір шешім қабылдағанда нәтижелердің ықтималдығын төмен немесе жоғары бағалауға болатын жағдайлар бар. Бұл жерде тәуекел жағдайындағы шешім қабылдау туралы айтылған. Бірақ шешім қабылдау үшін сыртқы жағдай ақпараты болмағандықтан, жиі, тіпті шамамен нәтиже ықтималдылығын көрсету мүмкін емес. Бұл жағдайда ықтималдық белгісіздік жағдайында шешім қабылдау туралы айтылады.

Шешімдерді қабылдау объективті оқиғаларға байланысты жағдайдың математикалық моделі «табиғатпен ойын» деп аталады. Табиғатпен ойынды былайша анықтауға болады, мысалы ойын барысында көбірек пайда табуға қызығатын A ойыншысы, табиғаттың нәтижесіне немқұрайлы қарайтын Π ойыншысына қарама-қарсы ойнайды. Мысалы, A ойыншысы m -ға тең A_1, A_2, \dots, A_m деп аталатын стратегияларды орналастырады, ал Π ойыншысы n -ға тең $\Pi_1, \Pi_2, \dots, \Pi_n$ деп аталатын жағдайларда болуы мүмкін. A ойыншысы өзінің A_i , яғни бұл жерде $i = 1, \dots, m$ стратегиясы нақты санды білдіретін a_{ij} табиғаттың әр жағдайын Π_j , яғни $j = 1, \dots, n$ білдіретін таңдау нәтижесін бағалауға қабілетті деп саналады. Бұл сан A ойыншысының ұтысын білдіреді. Осындай белгілеулермен ойын $P = [a_{ij}]_{m \times n}$ төлем матрицасы деп аталатын матрицамен беріледі (кесте 1) [1; с. 253].

Кесте 1. Төлем матрицасының көрінісі

Π_j	Π_1	Π_2	...	Π_n
A_i				
A_1	a_{11}	a_{12}	...	a_{1n}
Π_2	a_{21}	a_{22}	...	a_{2n}
..
A_m	a_{m1}	a_{m2}	...	a_{mn}

Тәуекелділік тұрғысынан табиғаттың мүмкін болатын жағдайларының ықтималдықтары туралы ақпарат қол жетімді болса, онда Байес және Лаплас критерийлерін қолдануға болады. Ал белгісіздік тұрғысынан шешімдерді қабылдау барысында көбінесе Вальд, максимакс және Сэвидж критерийлері қолданылады.

Оңтайлы шешім табу үшін *Вальд критерийін* пайдалануға болады, егер табиғат жағдайының ықтималдығы белгісіз және оларға кез келген статистикалық ақпарат алу мүмкіндігі жоқ болған жағдайда. Вальд критерийі пессимизмнің шегі критерийі болып табылады, себебі бұл жерде A ойыншысы Π табиғаты оған ең нашар түрде қарсы әрекет етеді деген болжамдарға негізделген, яғни оның ұтыстары ең төменгі болып табылатын Π_j жағдайын жүзеге асырады.

Әрбір таза стратегияның көрсеткіштері мына формуламен есептеледі:

$$w_i = \min_{1 \leq j \leq n} a_{ij}, \quad (i = \overline{1, m}). \quad (1)$$

Вальд критерийі бойынша таза стратегиясының тиімділік көрсеткіші ең жоғарғы болатын таза стратегия оңтайлы болып саналады, яғни максимин:

$$w = \max_{1 \leq i \leq m} w_i = \max_{1 \leq i \leq m} \max_{1 \leq j \leq n} a_{ij}. \quad (2)$$

Сонымен қатар Вальд критерийін максиминдық критерий деп жиі атайды. *Maximin* критерийі A ойыншының тәуекелін мейлінше төмендетеді, алайда, бұл әдісті пайдаланғанда тиімділігі жоғары болып табылатын көптеген жобаларды қабылдаудан негізсіз бас тартамыз.

Максимакс қағидасына сәйкес төлем матрицасының әр жолы үшін ең жоғары мән анықталады және олардың ішіндегі ең жоғарысы таңдалады. Бұл жағдайда шешім қабылдаушы қолайсыз өзгерістер қаупін назарға алмайды [2].

Сэвидж критерийі Вальд критерийіне ұқсас, себебі A ойыншысына табиғат ең қолайсыз жағдайын өткізе алатындығына негізделген, өйткені пессимизмнің шегі критерийі болып табылады. Сэвидж критерийі оңтайлы таза стратегия ретінде ең жоғарғы тәуекелді мейлінше төмендетін стратегияны таңдауды ұсынады. Бұл критерийді қолдану үшін төлем матрицасынан тәуекелділік матрицасына ауысу қажет.

r_{ij} элементінің тәуекелділік матрицасы мына формуламен анықталады:

$$r_{ij} = \beta_j - a_{ij} \geq 0 \quad (3)$$

$\beta_j - P_j$ жағдайындағы A ойыншысының ең жоғары ұтысы.

Тиімділік деңгейі барынша жоғары тәуекел ретінде осылайша анықталады:

$$s_i = \max r_{ij}, \quad (i = \overline{1, m}). \quad (4)$$

$$1 \leq j \leq n$$

Ал ойын бағасы тең:

$$s = \min_{1 \leq i \leq m} s_i = \min_{1 \leq i \leq m} \min_{1 \leq j \leq n} r_{ij}. \quad (5)$$

$$1 \leq i \leq m \quad 1 \leq i \leq m \quad 1 \leq j \leq n$$

Байес критерийі P_j табиғат жағдайында q_j ықтималдығы кезінде белгілі болғанда қолданылады. A_i таза стратегиясының тиімділік көрсеткіші ретінде $q_1 \dots q_n$ салмағымен орташа пайданың A_i стратегиясы қолданылады [3, 53-61 бб.].

$$b_i = \sum_{j=1}^n a_{ij} q_j \quad (i = \overline{1, m}) \quad (6)$$

Байес бойынша ең жоғары тиімділікке ие болған таза стратегия оңтайлы болып табылады. Бұл кезде ойын бағасы мына формуламен анықталады:

$$b = \max_{1 \leq i \leq m} b_i = \max_{1 \leq i \leq m} \sum_{j=1}^n a_{ij} q_j \quad (7)$$

Жоғарыда келтірілген белгісіздік және тәуекелділікпен сипатталатын шешім қабылдау барысында көбінесе қолданытын критерийлерді төмендегі мысалмен түсіндірейік.

«Жеңіс» кәсіпорны (A ойыншысы) құрылыс саласында цемент өндірісімен айналысады. Кәсіпорын ауа райы (P ойыншысы) жақсы болғанда, цементке деген сұраныстың артатынын байқаған, өйткені көп құрылыс жұмыстары жүзеге асырылуы мүмкін. Өткен жылы ауа райы өте жақсы болды және цементке деген сұраныс соншалықты өскендіктен, «Жеңіс» сұранысты қанағаттандыра алмады. Қазіргі уақытта кәсіпорын пайданы мейлінше көбейту мақсатында келесі жылға цемент өндіру деңгейін анықтауға тырысуда. «Жеңіс» цемент өндірісін азайтудан үлкен пайда табу мүмкіндігін жіберіп алғысы келмейді. Дегенмен, жыл соңында көп мөлшерде сатылмаған өнімді қалдырғысы да келмейді, себебі цемент тез нашарлайды, одан кейін оны жою қажеттігі туындайды. «Жеңіс» алдағы жылға арналған ауа райы жағдайларының ықтималдықтарын және цементке деген сұраныстың деңгейлерін келесідей бағалады (кесте 2):

Кесте 2. Алдағы жылға арналған ауа райы жағдайларының ықтималдықтары және цементке деген сұраныстың деңгейлері

Ауа райының жағдайы	Ықтималдылық, %	Сұраныс, қап
Жақсы (P_1)	25	350000 (A_1)
Орташа (P_2)	45	280000 (A_2)
Нашар (P_3)	30	200000 (A_3)

Әр қап цемент 9\$ бағамен сатылады және шығындары 4\$ құрайды. Егер жылдың соңында цемент сатылмаса, онда бір қапты жою үшін 0,50\$ жұмсалады. «Жеңіс» кәсіпорны жобалық сұранысқа сәйкес өндірістігік бағдарламаның үш деңгейінің біреуін таңдауға шешім қабылдады. Енді кәсіпорын цемент өндірісінің қандай деңгейін таңдау керектігін шешу қажет.

Бірінші кезекте төлем матрицасы төмендегідей жасалады (кесте 3).

Кесте 3. «Жеңіс» кәсіпорнының келесі жылға бағытталған төлем матрицасы (мың \$)

	Ауа райы жағдайы (P_j)	Ықтималдылығы *	Өндірістік бағдарлама (қаптар саны) (A_i)		
			350000	280000	200000
Сұраныс	Жақсы	0,25	1750 ¹	1400	1000
	Орташа	0,45	1085 ²	1400	1000
	Нашар	0,3	325	640	1000

¹ 350000 x \$5 = \$1750000
² (280000 x \$5) - (70000 x \$4,50) = \$1085000 т.с.с.

Келесі жылы сатылатын бір қаптан алынатын пайда (\$9 - \$4) \$5-ға тең. Егер сатылмаса, онда бір қаптан күтілетін залал (\$4 + \$0,50) \$4,50-ға тең.

Егер максимин қағидасын қолдансақ, онда әрбір ұсынылып отырған деңгей бойынша ең төмен нәтижені анықтаймыз және сол ең төмен нәтижелерінің ең жоғары деңгейін таңдаймыз (кесте 4):

Кесте 4. Максимин көрінісі

Өндірістік бағдарлама (қаптар саны)			
	350000	280000	200000
Ең төмен ұтыстар	325	640	1000

Осыдан максимин критерийне сәйкес ең жоғарғысын 1000000\$ құрайды, сондықтан, ауа райының нашар болуын қарсы алу үшін «Жеңіс» 200000 қапға тең өндірістік стратегиясын таңдауы қажет. Егер максимакс қағидасына сәйкес шешім қабылдаса, онда ауа райының жақсы болуына байланысты кәсіпорын 350000 қап цемент өндіруі қажет (кесте 5):

Кесте 5. Максимакс көрінісі

Өндірістік бағдарлама (қаптар саны)			
	350000	280000	200000
Ең жоғары ұтыстар	1750	1400	1000

Енді ауа райы жағдайлары туралы ықтималдықтарды Байес критерийіне сәйкес пайдаланайық:

Жақсы: $(0,25 \times \$1750000) + (0,45 \times \$1085000) + (0,3 \times \$325000) = \1023250

Орташа: $(0,7 \times \$1400000) + (0,3 \times \$640000) = \$1172000$

Нашар: $1 \times \$1\,000\,000 = \$1\,000\,000$.

Демек, егер ауа райының жағдайы орташа болады деп күтілсе, онда «Жеңіс» кәсіпорны 280000 қап цемент өндірісін көздеген стратегияны таңдауы қажет [4].

Қорыта келе, максимин критерийі негізінде шешім қабылдайтын тұлға залалдарды мейлінше төмендетін стратегиясын таңдайды. Бірақ ол көп пайда табу мүмкіншілігін жоғалтады. Сондықтан бұл критерий көбінесе шешім қабылдаудың пессимистік көзқарасы деп танылады. Ықтималдықтарды қолданатын Байес критерийі орташа өлшенген ұтыстарды есептейді. Бұл тәуекелге бейтарап шешім қабылдаушы тұлға үшін тиімді әдіс болып табылады, себебі ол тәуекелділікке де бармайды, залалдардан да қашады, ол орташа нәтижені де қуана қабылдайды.

Дереккөздер:

1. Друри К. Управленческий и производственный учет. М.: ЮНИТИ, 2008. – 253 с.
2. Блягоз З.У., Попова А.Ю. Принятие решений в условиях риска и неопределенности. 2006. cyberleninka.ru/article/n/prinyatie-resheniy-v-usloviyah-riska-i-neopredelennosti.pdf
3. Алтаев Б.Ш., Тайтаразова М.Б. Белгісіздік және тәуекелділік жағдайында басқарушылық шешімдер қабылдау. ҚазҰУ Хабаршысы. Экономика сериясы. №2 (108). 2015. - 53-61 бб.
4. Paper F5. Performance Management. Study Text for exams up to June 2015. BPP Learning Media Ltd. www.bpp.com/learningmedia